

Mokinių savivalda – „aktyviosios mokyklos“ patirtis

Stasė Valatkiene

Vilniaus universitetas

Šiame straipsnyje kalbama apie savivaldos teoriją ir praktiką „aktyvioje mokykloje“ XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Lyginamuoju aspektu analizuojama atskirų mokyklinių sistemų savivaldos praktika, pateikiami teoriniai pagrindai, kuriuose savivalda nagrinėjama įvairiais aspektais: psichologiniu, pedagoginiu, istoriniu. Analizuojamos šiuolaikinės mokyklinės savivaldos ištakos.

Įgyvendinti demokratijos principus mokykloje gali padėti tik mokinių savivalda, kuri nuėjo ilgą raidos kelią – nuo pirmųjų jos elementų antikos laikais iki šių dienų. Ypač reikšmingas savivaldos praktikai ir teoriniam jos pagrindimui XIX a. pabaigos–XX a. pradžios reformistinis pedagoginis judėjimas Vakarų Europoje ir JAV. Todėl šio straipsnio **tikslas** – panagrinėti „aktyviosios mokyklos“ teoriją ir praktiką mokinių savivaldos klausimais. **Metodas** – lyginamoji mokslinės ir metodinės psichopedagoginės literatūros šia tema analizė.

Tikslas konkretinamas tokiais **uždaviniais**:

1. Pateikti „aktyviosios mokyklos“ mokinių savivaldos ir vaikų grupės sampratą.
2. Paanalizuoti įvairius teorinius svarstymus savivaldos klausimais.
3. Lyginamuoju aspektu panagrinėti naujųjų mokyklų mokinių savivaldos praktiką, išryškinant jos pranašumus ir problemas.

XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje Vakarų Europoje ir JAV reformuojant švietimą ypač buvo akcentuojama, jog siekiant permaitinimų visuomenėje pirmiausia reikia įgyvendinti jas

mokykloje. Ekonominiai, techniniai, socialiniai, kultūriniai laikmečio pokyčiai kėlė naujus reikalavimus mokyklai. Todėl savivaldos principas pirmiausia buvo siejamas su savarankiško kritinio mąstymo, iniciatyvos, pilietiškumo, pareigos ir atsakomybės ugdymu, su socializacijos problemos sprendimu. Kita vertus, buvo pabrėžiama, kad negalima ignoruoti spontaniško vaikų poreikio burtis į grupes, nes tuo atimama iš ugdytojų galinga ugdomoji jėga. Grupės gyvenimo principais būtina pasinaudoti ugdant. Tuo metu jau buvo atskleisti tam tikri vaikų grupės gyvenimo dėsningumai: ypač didelis poreikis jungtis į grupes būdingas 10–15 metų paaugliams; nuo 10 metų vis labiau ryškėja socialiniai interesai, tačiau lyderis labiau siūlo save grupei, o ne renkamas (J. Varendonckas, 1910). Šis autorius taip pat tyrė lyderio asmenybės ypatumus, jo poziciją grupėje ir apskritai grupės gyvenimą. Taip pat pastebėta, kad pasyvieji grupės nariai dažnai jaučia baimę, paniką, kartais brutaliai elgiasi, o grupės solidarumas dažnai reiškiasi negatyviai. J. Varendoncko pastebėjimu, vaikai puikiai suvokia, ką gali sau leisti, būdami šalia

vieno ar kito asmens. Ypatingu išvalgumu pasižymi net protišcai neįgalūs vaikai.

Taigi tiriant vaikų grupės gyvenimą, tuo pačiu buvo kuriami teoriniai savivaldos pagrindai. Mokinių savivalda ne tik buvo diegiama mokyklose, bet ir tiriamas jos efektyvumas, daug diskutuojama dėl jos pranašumų ir trūkumų. Aptariami pagrindiniai jos tikslai – siekti bendrų veiksmų efektyvumo, ugdyti pilietiškumą, socialinius įgūdžius; mažinti vaiko psichologinę suvaržymą, baimę reikšti mintis. Dž. Adamso, keletą metų tyrusio savivaldą, teigimu, reikia patikėti mokyklos vadovavimą (visą ir dalinį) vaikų grupei. Adamsas neigė savivaldos praktiką Anglijoje (C. Redie, J. H. Bedlis), kur dominavo prefektų – seniūnų sistema. Jo manymu, savivalda turi pritraukti visus mokinius, o šiuo atveju tik nedaugelis vyresniųjų buvo atsakingi už tvarką. Adamsas labai reikšmingais laikė visuotinius savaitinius susirinkimus, kuriuose buvo sprendžiami pagrindiniai mokyklos gyvenimo klausimai, renkami pirmininkas, sekretorius, žaidimų kapitonas. Mokytojai visur dalyvaudavo, nedarydami psichologinės įtakos, labiau kaip stebėtojai.

Visi naujųjų mokyklų atstovaisutiko, kad savivalda būtina asmenybei ugdyti ir mokyklos kaitai, vis dėlto jų nuomonės daugeliu klausimų skyrėsi. N. Makmenas ypač pabrėžė savivaldos poveikį saviugdai, saviuoklai; A. Neilui, B. Russellui, A. Alenui jos vaidmuo svarbus ugdant laisvą, savarankišką asmenybę, teikia galimybę išvengti konkurencijos, lenktyniavimo. Neilas, tikėdamas gerąja vaiko prigimtimi, siūlė apskritai atsisakyti vadovavimo vaikams, teigdamas, jog vaikas, remdamasis savo patirtimi, bendrai gyvendamas su kitais vaikais išugdys save (nors pats Neilas liko savo mokyklos vadovu). S. Frenė Tarptautiniame dorovinio auklėjimo suvažiavime 1934 m. siūlė baudžia-

mąjį autoritetą keisti patariamuoju. L. Gurlitas teigia savivaldos elementų esant žaidimuose, kurių svarbą vaikų gyvenime mėgino pagrįsti psichologiškai. G. Vynekenas savo „laisvos mokyklinės bendruomenės“ teorijoje akcentavo, jog jaunimas turi ugdytis savarankiškai, jų auklėjimas turi nepriklausyti nuo suaugusiųjų įtakos. Jis diegė visišką mokinių savivaldą, grindžiamą pagarbos, asmeninių interesų principais. Skiepijo mintį, jog schema „auklėtojas – auklėtinis“ turi pasikeisti į „grupė – individas“, nes, jo manymu, tik grupė, bendruomenė gali išauklėti individą, tuo tarpu vien mokytojo poveikis riboja vaiko dvasinių galių plėtrą. Tačiau mokytojo vaidmens apskritai jis neatmetė. Vikersdorfe auklėtojas buvo vyresniu draugu, jį su auklėtiniais siejo šilti dvasiniai ryšiai.

R. Kuzinė kiek kitaip suprato grupės poveikį asmenybei. Jis ypač akcentavo, kad grupėje būtina pažadinti individualybę, individualią kritikos dvasią, pilietinę drąsą, mokėjimą pasipriešinti grupinei sugestijai: prieš blogį būtina stipri mažumos opozicija. Panašias mintis dėstė A. Šerkšnas savo „Mokyklinės bendruomenės“ teorijoje, teigė, jog „masėje atskiras individas dvasiniu ir moraliniu atžvilgiu pasidaro mažiau vertingas“, kadangi „masiniame gyvenime svarbūs du momentai: jausmų sumacija ir kolektyvinė destruktija“ (A. Šerkšnas, 1939). Kuzinė ypač pabrėžė mokymo turinio, metodų, pedagoginių santykių, stebėjimo metodo svarbą, kuriant pozityvią grupės gyvenimo dvasią, be dvejos moralės. Jo pastebėjimu, grupės solidarumas labiausiai reiškiasi konflikto su mokytoju ar kita grupe metu; kai situacija įtempta, pasipriešinimas didėja. Kuzinė kėlė mintį pirmiausia nugalėti tą negatyvų solidarumą, visais įmanomais būdais ugdyti individualybę, jos atsparumą grupės spaudimui. A. Ferjeras taip pat pabrėžė dvejos moralės žalą ugdant asmeny-

bę. Savo grupės teoriją jis grindžia amžiaus tarpsnių ypatumais, teigdamas, jog vaikai iki 8 metų neturi poreikio kurti patvarias grupes, jos labiau spontaniškos. Nuo 8–10 metų grupės jau egzistuoja, bet be pastovaus lyderio, be tvirto vaidmenų pasiskirstymo. Nuo 10–15 metų – veržimosi į grupes amžius – „grupių amžius“, su lyderiu, dažnai siekiančiu absoliučios valdžios ir absoliutaus paklusnumo. Nuo 15 metų grupės gyvenimo dvasia keičiasi – stiprus tikros draugystės poreikis, polinkis eksperimentuoti, bandyti, paastrėjęs kritikos jausmas.

Faria de Vaskonsellas savo darbuose taip pat nagrinėjo teorinius savivaldos klausimus ir jos praktiką – pačių mokinių nustatytas visuomenines pareigas, saviugdos metodus, tolerancijos, kritinio mąstymo, teisingumo, pakantumo ir kt. savybių ugdymo praktiką (Belgija, 1915).

Tarptautinis švietimo biuras 1933–1934 metais nuodugniai nagrinėjo savivaldos teoriją ir praktiką. J. Piagetas, apibendrinęs rezultatus, pažymėjo, jog savivalda labiausiai tinka 11–13 metų paaugliams, – jie labiausiai pavaldūs taisyklėms, sukurtoms spontaniškai susidariusiose grupėse. Piagetas ypač akcentavo autoritarizmo pavojų, paralyzuojantį vaikų savarankiškumą; savivalda turi teigiamą poveikį, jei remiasi vaikų aktyvumu. Labai svarbu, kad savivalda neišsigimtų į vyresniųjų vaikų administravimą, kaip teigė Adamsas.

Taigi savivaldos teoriniai pagrindai ir praktinis jos taikymas atsispindi A. Ferjero, R. Kuzinė, Dž. Diuji, G. Keršenšteinerio, K. Uošburno, G. Vynekeno ir kt. darbuose. Visi autoriai sutinka, jog savivalda turi didelį poveikį ugdant asmenybę, jei ji grindžiama pačių vaikų aktyvumu, savaveiksmiškumu, pareigomis ir atsakomybe, pagarba sau ir kitam.

Savivaldos praktikos pradininkais laikomi: JAV – Williamas George’as, Wilsonas Gillis;

Anglijoje – Homeras Lane’as; Vokietijoje – Johannesas Langermanas; Rusijoje – M. Šackis; Austrijoje – K. Prodingeriis ir kt. Jie, ieškodami mažamečių nusikaltėlių ugdymo metodų ir būdų, padarė išvadą, kad tik pačių vaikų savivalda gali ugdyti jų atsakomybę, pareigos jausmą ir teikti laisvę, pajėgti juos grąžinti į visavertį visuomenės gyvenimą; tik savivalda leidžia suvokti atsakomybės, pareigos ir laisvės tarpusavio ryšį. Tik vėliau kilo mintis savivaldą taikyti normaliose mokyklose. Minėti autoriai, išnaudodami galingą grupės instinkto jėgą, remdamiesi kūrybiniais savo pačių ieškojimais ir išmintimi, padarė stebuklą: surinko nusikaltėlius ir padarė iš jų piliečius.

Johannesas Langermannas (Vokietija, 1902–1906) dirbo su 40 sulėtėjusio vystymosi 8–13 metų vaikų. Anarchijos etapu buvo ribojama tik tai, kas galėjo tiesiogiai pakenkti vaikams. Buvo kantriai laukiama, kol ta kovos būseną nuvargins, ir vaikai pasigės tvarkos. Po kelių dienų įtakingesnieji beveik vienbalsiai nusprendė, jog būtina tvarka. Po šio žingsnio buvo daromas kitas – nusprendžiama, kas galima, o kas ne. Vaikų teisės ir pareigos svarstomos visuotiniame susirinkime – priimamos kelios taisyklės, kurių visiems būtina laikytis.

Įdomi Francia Castel Guelfo patirtis Italijoje (1910). Jauna 24 metų pedagogė su vienu pagalbininku ryžosi auklėti 32 protiškai neįgalius vaikus, tarp kurių buvo ir 8 suaugusieji vaigys. Tai buvo pikti, agresyvūs, žiaurūs, niekuo netikintys individai. Ypač sunkios buvo pirmosios dvi savaitės. Ir čia savivalda prasidėjo ne tik nuo teisių, bet ir nuo pareigų ir atsakomybės, nuo pagyrimo metodo, kuris buvo nepaprastai veiksmingas, nuo veiklos. Pati Francia daug veikė ir mažai kalbėjo.

M. Šackis, ramaus būdo žmogus, L. Tolstojaus laisvojo auklėjimo idėjų įkvėptas, įsteigė

koloniją Kalugos gubernijoje ir buvo nuvykęs pas Ferjerą susipažinti su panašių įstaigų patirtimi.

Homero Lanė (Anglija, 1913–1920) mažųjų nusikaltėlių (14–17 metų) kolonija tvarkėsi respublikos valdymo pagrindais. Įsikūrė prie seno dvaro: vaikai patys statė namus, atlikdavo visus ruošos darbus. Taikyta plati savivalda. Lanė, kaip ir Neilas Summerhille'as, iš pradžių leido vaikams daryti, ką jie norėjo – tai buvo atsigavimo laikotarpis. Vaikai buvo viskuo nusivylę, niekuo netikintys ir nieko nemylintys. Paprastai jie greitai pasigedavo teisių ir tvarkos. Pačių vaikų iniciatyva buvo sudarytas teisių ir pareigų kodeksas, kurio visi turėjo laikytis.

Tokių mažų respublikų ypač gausu buvo JAV. Labiausiai žinoma Williama George'o kolonija – jaunoji respublika (1895 m.), įsikūrusi 150 ha plote, vaikai gyveno 25 namuose. Visas gyvenimas grindžiamas darbu, veikla. Čia ypač svarbūs trys dalykai – moralė, darbas, sėkmė. Savivaldos forma – respublika su visomis institucijomis.

Toliau savivalda buvo plėtojama naujųjų mokyklų praktika, nors jos formos buvo įvairios. Cecilijos Redie naujoji mokykla, H. Litco „kaimiški židiniai“ buvo mažiausiai panašūs į respubliką. Čia buvo prefektų – seniūnų sistema. „Ecole des Roches“ savivaldos forma labai sudėtinga, nors taip pat ne respublika. Čia dominuoja kapitonų sistema, mokytojų ir mokinių komitetas kaip valdymo organas. J. H. Bedlio mokykloje savivaldos formos laipsniškai kito – nuo prefektų sistemos iki parlamento, kurį sudarė 31 narys. Čia visi reikalai buvo sprendžiami diskusijos metodu. Ferjeras labiau vertino visuotinį susirinkimą negu parlamentą, kurio priimti sprendimai, taisyklės gali būti suprantami kaip primesti iš viršaus.

Šveicarijoje naujųjų mokyklų savivalda buvo labiau dalinė, patriarchalinio modelio. Čia

daug įtakos turėjo J. H. Pestalocio idėjos, jis daug savivaldos elementų taikė savo prieglaudose.

Vokietijoje mokinių savivalda plačiai nepaplito, nors jau G. Keršenšteinerio organizuotose mokyklose vaikai patys skirstėsi darbus ir dirbo bendradarbiaudami vieni su kitais. Vokietijos vidurinėse mokyklose paplito viena iš savivaldos formų – mėnesiniai einamųjų reikalų aptarimai generalinėje asamblėjoje. Idomos savivaldos formos taikomos Vynekeno Vikersdorfe'o ir P. Gehebo Odenwalde'o. Vynekenas savo knygoje „Mokykla ir jaunimo kultūra“ pateikia teorinius „laisvos mokyklinės bendruomenės“ principus ir praktinių jų taikymą, nagrinėja savivaldos pranašumus – apsaugo jaunimą nuo ypač didelio valdingumo, kaprizingumo, nerūpestingumo, dvejojpos moralės. „Laisvos mokyklinės bendruomenės“ primesti negalima, ji turi išsirutuliuoti iš vidaus, jai susiformuoti turi padėti stiprios suaugusiųjų individualybės, diegti tvarkos, darbo įgūdžius, idealizmo dvasią. Vis dėlto Vikersdorfe'o demokratijos principai taikomi ribotai, – naujai atvykę tik po šešių mėnesių tampa visateisiais nariais; ne visos teisės turi jaunesniųjų klasių mokiniai; visuotinis susirinkimas šaukiamas tik esant svarbiam reikalui ir kt. Ryški „moralinio komiteto“ veikla, bet ir jo narių labiau pabrėžiamos pareigos, o ne teisės, tuo labiau privilegijos. „Moralinis komitetas“ atliko ir globėjo pareigas – rūpinosi jaunesniais vaikais, juos prižiūrėjo. Taigi čia savivalda remiasi šeimos principu, kuris taikomas ir „draugiškų ratelių“, kuriuos sudaro mokytojai ir mokiniai, veikloje. Visas Vikersdorfo bendruomenės gyvenimas persmelktas dvasingumo, meno; jis vyksta tartum estetiniame pasaulyje. Menas čia – bendruomenės dvasios išgyvenimas. Visi elgiasi natūraliai, laisvai, pasitiki savimi; nėra nei vergiško paklusnumo, nei

abejingumo. Savivaldos organizavimas Vikersdorfe labai skyrėsi nuo visų kitų naujųjų mokyklų. Įdomūs drausminimo būdai: drausmės pažeidėjai surašomi į žurnalą ir jų pavardės paskelbiamos visai mokyklai per šeštadienio vakarinę rikiuotę. Iš piktybinių pažeidėjų buvo laukiama, kad šie išpirktų savo kaltę koku nors naudingą darbu laisvalaikio metu.

Vikersdorfo „laisva mokyklinė bendruomenė“ gyvavo 1906–1933 metais. Ryškūs du jos raidos etapai: kūrimosi – principų ir gyvenimo normų nustatymas, naujų auklėjimo ir mokyimo formų ir metodų ieškojimas. Tai truko iki 1918 metų. Antras – suklestėjimo etapas, kai Vikersdorfas tapo geriausios pedagoginės partijos centru ne tik Vokietijoje, bet ir Europoje. Jame buvo daug didaktinių, metodinių naujovių, įvairialypė, smulkiai struktūrizuota savivaldos sistema.

Vynekenas kurį laiką dirbo kartu su P. Gehebu, tačiau ilgai jie kartu dirbti negalėjo – vienas klasikinės kultūros atstovas, kitas – moderniosios, todėl 1910 metais. Gehebas atskirai kūrė naują laisvą mokyklinę bendruomenę Odenvalde. Ryškūs skirtumai susiję su savivalda – natūrali, laisva atmosfera. Čia dominuoja „kursų“ sistema: kiekvienas mokinys mokosi mėnesį dviejų intelektualinių dalykų ir vieno techninio pagal savo norus. Atsiskaitoma už „kursus“ bendrame mokyklos susirinkime, kuriame pateikiamas referatas – ataskaita apie kursą baigimą: apibendrintai pristatomas visas kursas arba viena ar kita tema, galinti sudominti visus. Atsiskaitoma ir už drausmę kursų metu. Darbo rezultatus apibendrina mokytojai, kursų vadovai. Už kiekvieną kursą atsiskaitoma trimis ataskaitomis: pagrindinė trunka 20–30 minučių, kitos trumpesnės. Nors kursų ataskaitos užima daug laiko, tačiau susirinkimas aktyvus, ir net jaunesnieji klausinėja apie atliktą darbą.

Apskritai susirinkimai vyksta labai rimtai, tai ne žaidimas, o nelengvas darbas. Susirinkimas – tai mažas respublikos forumas. Čia sprendžiamos visos mokyklos gyvenimo problemos – politinės, psichologinės, filosofinės, ūkinės, finansinės, kultūrinės, drausmės ir kt., priimami sprendimai. Jei priimamas klaidingas sprendimas, stengiamasi klaidą ištaisyti. Gehebo teigimu, vaikai iš klaidų mokosi.

Europoje buvo mėginta organizuoti visuotinę mokyklų savivaldą. F. Fersteris darbe „Mokykla ir charakteris“ pateikia tokios savivaldos pavyzdžių. Inicijatyva priklausė Austrijos licėjaus direktoriui dr. K. Prodingeriui, kuris 1908 metais sumanė organizuoti savivaldą savo mokykloje. Buvo organizuoti rinkimai, išrinkti teisėjai, prokuroras, taryba. Mokyklos bendruomenė sudarė administracinį vienetą – valsčių, klases – sritis. Jau 1910 m. buvo suorganizuota savivalda visose gimnazijose. Čia svarbūs buvo „mokyklos komitetai“, „klases komitetai“. Panaši savivaldos forma taikoma Šveicarijoje, kur įdiegiama ir pradinėse mokyklose. Pradininkas Hipolitas Guighardas (1908 m.).

JAV valstybinių mokyklų savivaldos pradininkas Wilsonas Lindsley'us Gillas, organizavęs savivaldą ne tik JAV valstybinėse mokyklose, bet ir Kanadoje, Kuboje. Jo savivaldos sistemoje veikia konstitucija, mokyklų miestelis sudaro respubliką, renkama taryba, burmistras, teisėjas ir kt. JAV labiausiai buvo paplitusi savivaldos forma – „mažosios respublikos“. Labai didelis įnašas Dž. Diuji, V. Virto, K. Uošburno ir kt. Čia savivalda buvo visuotinai paplitusi, dominavo respublikos valdymo modelis su labai sudėtingomis struktūromis. JAV mokyklų savivalda verta atskirų studijų. Nepriklausomoje Lietuvoje reikšmingi J. Vabalos-Gudaičio, A. Šerkšno, J. Laužiko ir kt. darbai savivaldos klausimais. J. Laužikas vadina savi-

valdą „prigimtinu auklėjimo metodu“. Taigi savivalda ir Lietuvoje buvo suprantama ne tik kaip valdymo forma, bet ir kaip asmenybės ugdymo metodas.

Išvados

1. Mokinių savivalda besiplėtodama nuėjo ilgą istorinės raidos kelią – nuo atskirų elementų antikoje iki suklestėjimo XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje Vakarų Europoje ir JAV naujųjų mokyklų praktikoje.

2. Atskirų autorių (Dž. Diuji, G. Keršenšteinio, R. Kuzinė, G. Vynekeno, A. Ferjero, J. Piageto ir kt.) nuomonės mokinių savivaldos klausimais – pedagoginio vadovavimo, tikslų, formų, struktūros, individualaus poveikio metodų, autoriteto ir laisvės santykio ir kt. skyrėsi, nors visi sutiko, jog savivalda būtina asmenybei ugdyti ir mokyklos kaitai.

3. Savivaldos problemos aptariamos Tarptautiniame dorovinio auklėjimo suvažiavime (1934 m.), Tarptautiniame švietimo biure (1933–1934 m.).

4. Tiriamas vaikų grupės gyvenimas, kuriamos grupių teorijos (J. Varendonckas, A. Ferjeras, R. Kuzinė ir kt.), kuriomis naudojamos, kuriant teorinius savivaldos pagrindus.

5. J. Piagetas, apibendrinęs diskusijų rezultatus, padarė išvadą, jog savivalda labiausiai tinka 11–13 metų paaugliams, nes jie nepaprastai pavaldūs taisyklėms, sukurtoms spontaniškai susidariusiose grupėse.

LITERATŪRA

1. Dewey J. *The School and Society. The Child and the Curriculum*. Chicago, London, 1900.

2. Ferriere Ad. *Samorząd uczniowski*. Lwow; Warszawa, 1932.

3. Vabalas-Gudaitis J. *Konstruktinės sąveikos pedagogika*. Kaunas, 1929.

6. Savivaldos praktikos pradžia siejama su mažamečių nusikaltėlių ugdymu (JAV – Wil. liamas George'as, Anglijoje – Homeras Lane'as, Vokietijoje – Johannesas Langermannas, Rusijoje – M. Šackis ir kt.).

7. Vėliau įvairių valdymo formų savivaldą plėtojama naujųjų mokyklų praktikoje, iš kurių bene labiausiai traukia dėmesį – E. Demoleno *Ecole des Roches*, J. Bedlio *Bedales*, G. Vynekeno *Vikersdorfe*, P. Gehebo *Odenvalde* ir, aišku, JAV „mažosios respublikos“, vertos atskirų studijų.

8. Diegiant savivaldą mokyklos praktikoje, ryškėjo ne tik jos pranašumai – ugdo kritinį mąstymą, iniciatyvą, savarankiškumą, pagarbą sau ir kitam, atsakomybę ir pareigą, socialinius įgūdžius, savireguliaciją, patenkina saviraiškos, veiklos, teisingumo poreikius ir kt., bet ir trūkumai, pavojai – anarchijos, savivalės, autoritarizmo, pačių vaikų primetamos prievartos, nepagarbos vyresniųjų autoritetui, asmenybių niveliacijos ir kt.

9. Diskutuojamas mokytojo vaidmuo savivaldos sąlygomis. Tačiau daugelis sutinka su A. Ferjeru: mokytojas turi būti akylas, įžvalgus, lankstus, bet tvirtas, nukreipiantis vaikų mintis, energiją pozityvios veiklos link. Kiekvieną naują laisvę suteikti laipsniškai.

10. „Aktyviosios mokyklos“ idėjos savivaldos klausimais atsispindėjo ir Lietuvos pedagogų ieškojimuose 1918–1940 metais. (J. Vabalo-Gudaičio, J. Laužiko, A. Šerkšno, M. Pečkaskaitės, J. Lindės-Dobilo ir kt.).

4. Jovaiša L. *Asmenybė ir profesija*. Kaunas, 1989.

5. Laužikas J. *Mokinių savivaldybė*. Kaunas, 1929.

6. Rowid Henryk. *Szkola twórcza*. Kraków, 1926.

7. Šerkšnas A. *Mokyklinė bendruomenė*. Kaunas, 1939.

THE SELF-GOVERNMENT OF STUDENTS IN THE THEORY AND PRACTICE OF „ACTIVE SCHOOL“

Stasė Valatkienė

S u m m a r y

This article shows the standpoint of „active school“ to the students self-government in the end of XIX – beg. of XX century in the USA and West Europe. Theoretical discussions about qualities and shortcomings of self-government of many authors – J. De-

wey, R.Cousinet, A. Ferriere, J. Piaget *et al.*, – are presented in this article. Author also presents the experience of „new schools“ of instilling the self-government in the practice.

Gauta 2000 10 20
Prijimta 2000 11 23